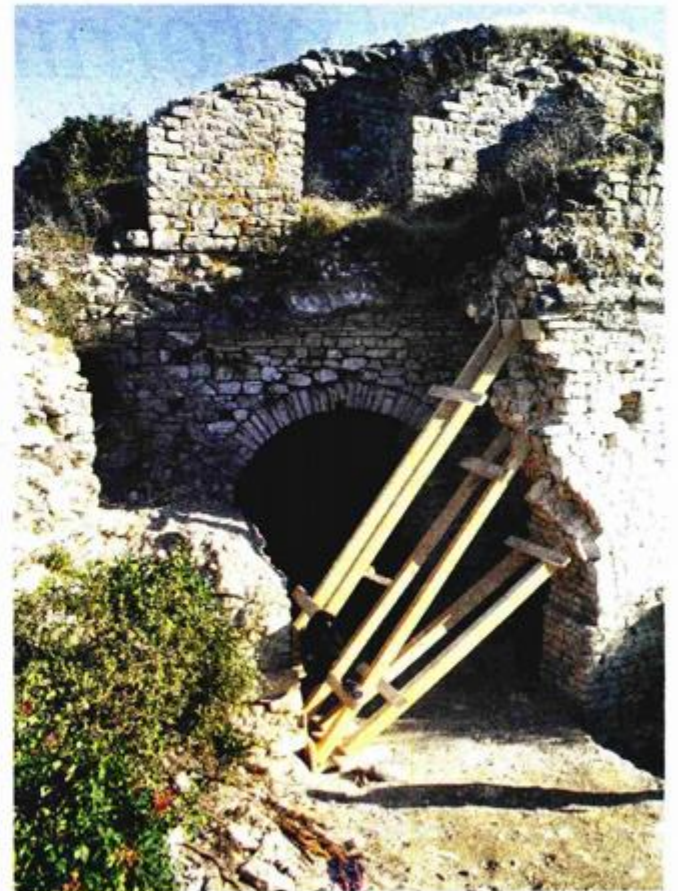

TURNINA, MONK

Tvrđava prije arheoloških radova u kolovozu ove godine...

... nakon otkopavanja južnog dijela

NAPISAO I SNIMIO
Aldo POKRAJAC

Završena je druga ovogodišnja kampanja obnove kasnoantičke tvrđave Turnina, smještene na vrhu istoimenog brda visokog 107 metara, udaljenog tri kilometra od Rovinja, uz cestu za Rovinjsko Selo. Arheolozi Hrvatskog restauratorskog zavoda, predvođeni magistrom Josipom Višnjicom iz Odjela za kopnenu arheologiju u Jursčićima, prošle su godine očistili raslinje, koje je s vremenom potpuno pokrilo ostatke tvrđave, nekad visoke 16 metara. Tvrđava se tako više nije ni vidjela s okolnih cesta, koje je nekad nadzirala. Turnina, koje se brojni Rovinjci i žitelji okolnih mjesta dobro sjećaju zbog nekadašnjih obaveznih školskih izleta, tako je opet osvanula na vrhu brda i može se lijepo vidjeti sa zapadne strane.

Lani je obavljeno lasersko skeniranje tvrđave, na temelju čega je napravljen arhitektonski snimak postojećeg stanja te izrađen 3D model. Utvrđeno je da je objekt dug 23,5 i širok 14 metara, što se gotovo poklapa s izmjerama u bečkim hvatima, koje je još 1540. vršio zemljopisac i kartograf Pietro Coppo. Prema zapisima koje je objavio u svom djelu "Du Situ Histriae", Coppo je Turninu vidio kao cjelovitu građevinu. Po njegovom nacrtu tlocrt tvrđave je bio u obliku kvadrata, a prema Rovinju na zapadu bio je izgrađen aneks dugačak gotovo 12 metara.

Posude iz talijanskih i španjolskih radionica

Povijesni podaci sugeriraju da se u aneksu nalazila cisterna, koja je osiguravala autonomiju postrojbama koje su tvrđavu koristile kao osmatračnicu. Prema spomenutim opisima, zgrada je imala

Jedinstveni je to fortifikacijski objekt kakvog ne pronalazimo na području Istre, ali ni u širem okružju. Izgrađen je na poziciji koja dominira širim područjem Rovinja, odavde su se mogli nadzirati kopneni pristupi gradu, ali i plovni putovi od Linskog kanala sve do brijunskog otočja. I danas pruža jednu od najimpresivnijih vizura na rovinjsko područje

Ostaci Turnine na snimku iz 1930. godine

Trokut rovinjskog

Za obranu od najezde barbara

Prema starim zapisima, tvrđava je izgrađena u rimsko doba, da bi se ovdašnje stanovništvo na obali branilo od najezda barbarskih plemena. Zbog još očuvanih konstruktivnih dijelova podzemnih prostorija, natkrivenih bačvastim svodovima, Turnina se preciznije može datirati u kasnu antiku. Na to doba ukazuje način gradnje obrađenim kamenom, zidanim malterom od šljunka, terakote, morskog i kamenog pijeska s vapnom kao vezivom.

Turninu su u bizantsko doba 757. godine zauzeli Langobardi, a potom 789. Franci. Pretpostavlja se da je neko vrijeme bila sjedište provincijske magistrature, potom i bizantske vojske. Do 1211. bila je u posjedu porečkih biskupa, potom do 1332. u vlasništvu obitelji Castropola. Nakon toga je sredinom 14. stoljeća uvedena u fortifikacijski sustav mletačkog pazenatika, čiji je kapetan stolovao u Sv. Lovreću. Od 1595., zajedno s feudom Funtana, prešla je u posjed jedne od posljednjih feudalnih obitelji, Borisi.

Nakon što je konačno pripala gradu Rovinju, gradska uprava je, uvidjevši značaj njene opstojnosti, plaćala malu vojnu postroju ne bi li se spriječila devastacija utvrde. Turnina je potom napuštena i prepuštena zubu vremena, ali je i dalje uporno odolijevala i zadržavala svoje glavne konture. Tada su je nazivali Arupino, po starom rimskom nazivu Rovinja.

Početkom 19. stoljeća prodana je obitelji Gianelli, koja je prilikom restauracije pronašla mnoštvo rimskih i bizantskih novčića, strelica, ostataka oružja te brojne metalne predmete i kamene artefakte. Kasnije je tvrđava prešla u vlasništvo obitelji Rismondo i Vianelli, a 1945. je nacionalizirana.

četiri etaže, ukupne visine 16 metara, a sadašnji ostaci prizemlja s bačvastim svodovima i prvim katom dosežu do upola toliko.

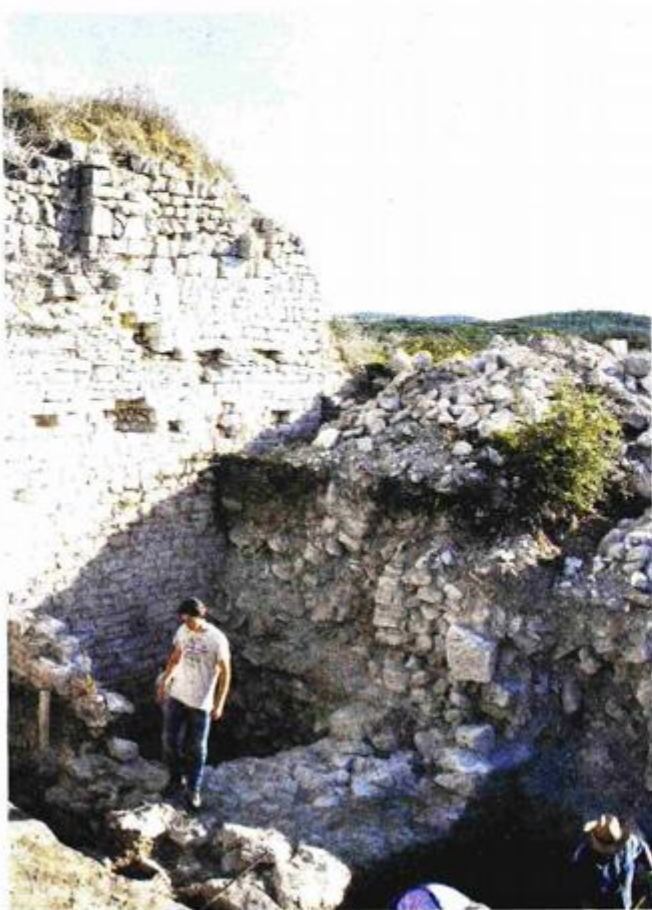
Nakon snimanja ove su godine počela arheološka istraživanja na južnoj strani objekta, gdje je zbog pristupa bilo najlakše organizirati radove, a iz starijih podataka se o tom dijelu tvrđave najmanje moglo doznati. Stare fotografije iz prve polovine 20. stoljeća uglavnom su bile snimane sa sjeverne strane, ali su se iz njih ionako vidjele samo vizure objekta, pa su tek sadašnja mjerenja pokazala istinitost podataka navedenih u starim knjigama.

Kopanjem sonde široke četiri i dugačke osam metara, s južne strane utvrde, arheolozi su pronašli ostatke južnog perimetralnog zida građevine, širokog gotovo dva metra. Ispred ovoga pronađen je još jedan obrambeni zid. Riječ je naknadno izgrađenom zidom skošenju, koje je trebalo dodatno osigurati utvrdu od eventualnih napada. Pronađeni ulomci keramike datiraju u 14. stoljeće, kada je prema povijesnim izvorima tvrđava gubila na svom značenju i napuštena je kao vojna utvrda, iako je kao osmatračnica korištena i stoljećima kasnije.

- Većina prikupljenih arheoloških nalaza pripada ulomcima keramičkog posuda.

TURNINA, ZABORAVLJENU FORTIFIKACIJSKU UTVRDU IZ DOBA KASNE ANTIKE

OD DONJIA I MUŠŠEGA

Iskopavanje velike arheološke sonde

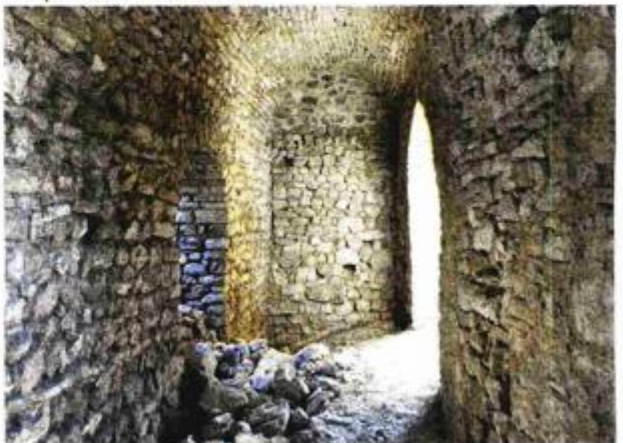
kulturnog krajolika

Zvijezda i svastika

Turnina je odigrala svoju ulogu i u Drugom svjetskom ratu, kada je povremeno korištena kao osmatračnica. Krajem rata partizani su na njenim zidovima nacrtali veliku crvenu petokraku, koja se vidjela i iz Rovinja. Nijemci su preko toga iscrtali svastiku, a kada su partizani vratili zvijezdu, Nijemci su minirali vanjske zidove, pa je Turnina većim dijelom pretvorena u ruinu. Čudom, ali i zbog načina gradnje, u sredini nove gromače na vrhu brda Turnina ostao je dio prizemlja, ali i ostaci zidova prvog kata, koji postepeno propadaju, a sada zahvaljujući naporima Hrvatskog restauratorskog zavoda ima nade da se spasi preostali dio. Zavod je nastavak projekta kandidirao na natječaj Ministarstva kulture za 2014. godinu.

Dio pronađene keramike

Spašavaju se bačvasti svodovi i prolazi

pronađenih posuda, možemo zaključiti da se radi o posudu proizvedenom u 13. i 14. stoljeću. Pronađeni su i ulomci glazirane stolne keramike, koja je služila za posluživanje hrane. Riječ je o ulomcima posuda iz skupina rane venetske te arhajske majolike. Ovakvo je posude došlo u Istru iz radionica sjeverne Italije tijekom 13. i 14. stoljeća. Malobrojni keramički ulomci ukazuju da je dio tog posuda do Turnine stizao i iz udaljenih, tada razvijenih radioničkih centara u Španjolskoj, kaže Josip Višnjić.

Očuvana originalna građevinska struktura

Većina ovogodišnjih financijskih sredstava bila je usmjerena na konzervatorsko-restauratorske radove, građevinsku sanaciju najugroženijih dijelova utvrde, koji su za cilj imali spriječiti daljnje propadanje. Tako je obnovljen jedan od velikih, lučno zaključenih prolaza u središnjem zidu utvrde, kao i djelomično oštećeni bačvasti svodovi prizemnih prostorija. Radove na Turnini je pod nadzorom arheologa izvodila tvrtka Macuka iz Sv. Petra u Šumi, licencirana za rad na zaštićenim kulturnim dobrima.

Turnina je izniman povijesni i arheološki lokalitet šireg značenja. Jedinstveni je fortifikacijski objekt kakvog ne pronalazimo na području

Istre, ali ni u širem okružju. Izgrađen je na poziciji koja dominira širim područjem Rovinja te su se odavde mogli nadzirati kopneni pristupi gradu, ali i plovni putovi od Linskog kanala pa sve do brijunskog otočja. Pozicija objekta, odabrana zbog nadzora, i danas pruža jednu od najimpresivnijih vizura na šire rovinsko područje. Unatoč urušavanju, posebno od sredine prošlog stoljeća, na Turnini su još uvijek sačuvani značajni dijelovi originalnih građevinskih struktura, koji zbog svoje iznimne vrijednosti zaslužuju sustavan pristup istraživanjima i sanaciji objekta. Ovisno o novcu koji će biti osiguran za nastavak projekta, Turnina bi u svega nekoliko godina mogla postati cjelovito saniran i prezentiran spomenik, ističe Josip Višnjić.

U Hrvatskom restauratorskom zavodu, koji je ponovno otkrio zaboravljenu utvrdu, zadovoljni su da je Ministarstvo kulture prepoznalo Turninu kao značajan arheološki i povijesni lokalitet. Prošle je godine za prva istraživanja Ministarstvo izdvojilo 80, a ove godine 100 tisuća kuna.

Nadamo se da će se uspostaviti suradnja s lokalnim institucijama, posebno Zavičajnim muzejom, Centrom za povijesna istraživanja i Turističkom zajednicom, te da će se Turnina moći prezentirati s

ostalim brojnim arheološkim i kulturno-povijesnim lokalitetima šireg područja Rovinja, a s obližnjom Monkodonjom i Mušegom iz brončanog doba postati jedna od najdominantnijih točaka rovinskog kulturnog krajolika. Za nastavak radova, edukativnu i turističku valorizaciju utvrde najvažnije je osigurati pristup, koji do danas nije riješen na adekvatan način. Nadamo se da će se u rješavanje tog problema uključiti i lokalna samouprava, zaključuje Višnjić.

Uz bike stazu i poljske crkvice

Do utvrde je relativno lako doći. Sa široke makadamske ceste, koja vodi do građevinskog deponija na sjeveroistočnoj strani brda, do tvrđave se stiže prohodnom stazom, preostalom od nekadašnjeg puta koji se lako raspoznaje po suhozidima. Put do vrha Turnine bilo bi, dakle, lako urediti. Budući da su tu cesta prema deponiju, poljski put prema Rovinjskom Selu i dobro posječena bike staza, posjetitelji i turiste nije teško dovesti do tvrđave.

Uz bike stazu dugačku 26 kilometara, kojoj je najudaljenija točka Rovinjsko Selo, mogu se uz prirodne ljepote razgledati brojne poljske crkve - sv. Bartola, sv. Kristofora, sv. Tome i sv. Cecilije, nadomak Turnine.

Josip Višnjić: Ovisno o novcu, Turnina bi u nekoliko godina mogla postati cjelovito saniran i prezentiran spomenik

Uglavnom je riječ o ulomcima grubog kuhinjskog posuđa, odnosno lonaca ukrašenih jednostrukim valovnicama i plastičnim trakama dekoriranim utiskivanjem ostrim predmetom. S obzirom na oblike